

Anmeldelser og litteraturnyt

Ved arkivar, *cand.mag.* Henrik Becker-Christensen, *universitetslektor, cand.mag.* Gerda Bonderup, *professor, dr. theol.* Troels Dahlerup, *arkivar, dr.phil.* Ole Degn, *arkivar, dr.phil.* Lotte Dombernowsky, *universitetslektor, dr.jur.* Inger Dübeck, *rigsarkivar, dr.phil.* Vagn Dybdahl, *universitetslektor, cand.phil.* Jørgen Elklit, *cand.mag.* Tove Elklit, *cand.mag.* Jørgen Fink, *arkivar, mag.art.* Henrik Fode, *arkivar, cand.mag.* Ib Gejl, *adjunkt, cand.mag.* Jens Villiam Jensen, *universitetslektor, cand. mag.* P.C. Willemoes Jørgensen, *overarkivar, cand.mag.* Finn H. Lauridsen, *stud.mag.* Rikke Malmros, *universitetslektor, cand. mag.* Jens Chr. Manniche, *cand.mag.* Flemming Mikkelsen, *mag.art.* Wivan Munk-Jørgensen, *universitetslektor, cand.mag.* Johan Peter Noack, *dr.phil.* Jens E. Olesen, *lektor, cand.phil.* Erik Strange Petersen, *professor, dr.phil.* Henning Poulsen, *professor, dr. phil.* Erik Rasmussen, *dr.phil.* Roar Skovmand, *dr. phil.* Helge Søgaard, *universitetslektor, cand.mag.* Axel Kjær Sørensen, *undervisningsassistent, cand.phil.* Peter Sørensen og *lektor, dr.phil.* Mikael Venge.

Eric Christiansen: *Saxo Grammaticus. Books X-XVI.* The text of the first edition with translation and commentary in three volumes. (BAR International Series S-84, S-118 i-ii., Oxford, 1980-81).

Da de middelalderlige håndskrifter af *Gesta Danorum* kun er bevaret i magre fragmenter, må al udforskning af Saxos tekst begynde med *Editio Princeps*, *Kristiern Pedersøns* Parisertryk fra 1514. Det var en bestseller, der kom i flere oplag i Basel og Frankfurt am Main i det sekstende århundrede. Sorø-professoren, *Stephan Johannes Stephanius* slog ind på en ny vej, da han i 1645 udgav Saxo med en tekst, hvis ordlyd var gennemrettet, både for at tilpasses klassiske normer og for at forbedres i meningen, hvor denne forekom dunkel. Som den første forsyne-

de Stephanius sin udgave med et bind *Notæ uberiores*, »fyldige noter« af tekstkritisk og saglig art. Den næste selvstændige Saxo-udgave, *Müller og Velschows* fra 1839-58, gik i Stephanius fodspor både ved at forøge de sproglige rettelser og den latinske annotering. *Olrik og Ræders* udgave 1931 indarbejdede endnu flere rettelser og tilføjede et tekstkritisk apparat, hvor man kan finde de gamle former fra *Editio Princeps* og en yderligere lang række rettelserforslag. Udgavens mange rettelser vakte protester i samtiden, og den almindelige mening blandt dagens filologer er vel, at den gik for vidt. Tekstfastsættelsen har betydning for oversættelserne: *Winkel Horns* oversættelse 1898 følger Müller og Velschows mere teksttro udgave, mens *Jørgen Olriks* fra 1908-12 er baseret på forarbejderne til hans og Ræders værk. Ingen

af dem er på noget letflydende dansk, men Olriks er nok den mest kunstlede og gammelmodige. Winkel Horns oversættelse i den nye billigudgave er således »bedste køb« på dansk. Til videnskabeligt brug må man anbefale de nye annoterede engelske oversættelser: *Peter Fishers* og *Hilda Ellis Davidsons* Cambridge-udgave af sagnhistorien og det Oxford-værk, der her skal anmeldes:

Eric Christiansens oversættelse til engelsk af Saxos X-XVI Bog er på én gang radikal og traditionsbevidst. Som tekstgrundlag vælger han Kristiern Pedersøns Parisertryk og følger det overalt, hvor dets tekst giver mening – og det gør det tit. I hvert opslag bringer Eric Christiansen en nedfotograferet side af Editio Princeps modstillet og omgivet af hans engelske oversættelse; her gengiver han så vidt muligt Saxos lange krusede sætningsbølger. Resultatet er et ikke helt let engelsk, men arbejdet med at kontrollere oversættelse mod tekst bliver forenklet. Det er første gang, denne del af Saxos værk oversættes til noget andet sprog end dansk og stilles til rådighed for moderne international historieforskning. Allerede som tekst med oversættelse har denne udgave betydelig værdi for danske historikere.

Det, der gør Eric Christiansens Saxo til et uomgængeligt hjælpemiddel for forskere i det ellefte og tolvte århundredes Danmarkshistorie, er hans apparat. Hans »notæ uberiores« er i sandhed »overflødig« fyldige. Foran noterne til hver af Saxos Bøger findes en glimrende indledning, som generelt gør rede for komposition, kildeforhold og forskningsdebat; her udkrystalliseres forfatterens personlige opfattelse af Saxo som kilde og historiker. Så følger noterne. Allererst gør de naturligvis rede for de steder, hvor også Eric Christiansen har måttet rette i forhold til

teksten, og nævner desuden de mere tiltalende rettelsesforslag, andre har bragt; i tilgift forklares nogle af Saxos klassiker-citater med oversættelse og skitsering af de situationer, de hentyder til; og der lægges et betydeligt arbejde i at påvise Saxos paralleller til hans samtids store politiske tænkere, Johannes af Salisbury. Den saglige annotering er dog langt mere omfattende og bringer referater af det sidste halvandet hundredes års forskning på dansk, norsk, svensk, islandsk, engelsk, tysk, fransk samt russisk og polsk. Hertil kommer så de meget rigelige henvisninger til middelalderlige kildeskrifter, både norrøne og latinske. Siden Steenstrup har vist ingen haft det overblik over disse fremmede krøniker, man kan skaffe sig her. Når Saxo omtaler retslige forhold, bringes referater af landskabslovene – altid med skyldigt hensyn til, at de er yngre; hver gang Saxo nævner en person, bringes om muligt en genealogi; Saxos hentydninger til udenlandske forhold medfører uomgængeligt en bredere, politisk redegørelse, ligesom hans stednavne giver anledning til fyldige topografiske notitser. Genealogiske tavler, bispelister og talrige kort afrunder værket.

Som genre indbyder »notæ uberiores« til digressioner; alligevel mærker man i Eric Christiansens apparat hans samlende personlige holdning til Saxoforskningen, hvor han som englænder står uafhængigt af den skandinaviske historikerverdens stridbare fløje. Skønt han bryder med det nittende århundredes og Olrik-generationens udgiverprincipper, inddrager han den ældre forsknings synspunkter; den grundlæggende sympati for Saxo, der lå bag deres intime kendskab til hans værk, finder genklang. Omvendt må man sige, at vel har han om nogen tilregnet sig Curt Weibulls hovedtanke om Saxo som den lærde skribent, men han

godkender ikke mange af de enkeltargumenter, Curt Weibull bygger sin sag på. Weibull'erne og Arup var jo også kritiske mod Saxo i den banale forstand, at de ikke kunne lide ham. Eric Christiansen ser i Saxos nære omgang med Absalon en garanti for hans troværdighed og har mindre sans for, at hans tjeneste for Hvidernes og Valdemarernes sag kunne styre hans oplysninger. Om Sven Aggesøn mener han, at Saxo har brugt Svens værker som grundlag for sin beretning om det tiende og ellefte århundrede, men han finder det ikke godt gjort, at Saxo har kendt de senere partier af *Brevis Historia* (– hvordan han så skulle have kendt første, men ikke sidste del af samme lille bog, forklares ikke). Om *Knytlingesagas* gengivelse af Danmarks historie fra 1140-86 mener Eric Christiansen i indledningen til 14' Bog, at den er uafhængig, at Saxo ikke kan bevises at have kendt dens grundlag og altså ikke kan vises at polemisere aktivt imod den. Hovedargumentet er, at Saxo ville have overtaget den omhyggelige kronologi i det lille værk, hvis han havde kendt det. Men når *Knýtlinga* pludselig viser lighedspunkter med *Gesta Danorum*, påstår noterne inkonsekvent, at sagaens fremstilling bygger på Saxos. Dette er metodisk vilkårlighed. Problemet er nok størst, hvis man skal vinde mening i *Knytlingesagas* beretning; den er tendensmæssig konsistent, hvis man går ud fra, at den bygger på en beretning fra den tidlige Valdemartid, mens man må tillægge dens forfatter en helt mærkværdig psykologi, hvis man skal tænke sig, at han har bikset sin fremstilling sammen ud fra Saxo-afhængige og fremmede oplysninger, krydret med tilfældige ændringer. Curt Weibulls opfattelse af, at Saxos beretning bygger polemisk på *Knytlingesagas* kilde, giver et psykologisk sammenhængende, men mindre flatte-

rende billede af Saxo som historiker. Eric Christiansens synspunkt tjener i højere grad et apologetisk end et videnskabeligt formål – Men hvor finder man en seriøs videnskabelig forfatter, man ikke kan blive uenig med?

Der er lagt et betydeligt grundlæggende arbejde i Eric Christiansens Saxo-udgave. Når dette stort anlagte værk ikke kan siges at opfylde sin mission, lader det sig se som følge af én væsentlig brist: Der mangler et forord. Der mangler det obligate forord, hvor forfatteren takker sine lærde venner for at have læst hans manuskript og påvist hans brølere, samt takker sine studenter for at have læst korrektur. Der er ikke blevet læst korrektur, og følgelig er der alt, alt for mange fejl. I selve teksten er der ikke få »tyrkfejl«. De fleste er gennemskuelige, som når »and end« skal være »an end«. Men på siderne 357-58 mangler der to-tre linier om, at ærkebiskop Eskil taber et slag mod Oluf Haraldsøn, giver gidsler og sværger ham troskab; side 404 mangler en linie om, at Svend Grathe gjorde Valdemar til voldgiftsmand med Knuds samtykke; side 508-09 mangler en linie om, at Absalon lægger Karenz-boerne på sinde, at det er lidet bevendt med deres guds magt; og på side 567 er oversættelsens øverste linie ulæselig. Der kan godt herudover være væsentlige, uopdagede fejl i oversættelsen.

Det er dog i apparatet, at fejlene myldrer frem på jord. Fejl i forfatternavne (*La Tour for la Cour*), fejl i titler, i række- og bind-nummer, i årstal, i samtlige typer af bibliografiske oplysninger. Værst er de mange saglige fejl. Et par eksempler fra fejlenes mangfoldighed kan trækkes frem: Side 163 note 10 lader os vide, at Håkon Adolfs søn døde på en ø »Skolm« – Håkon døde ved Fitjar på øen Stord (i selskab med sin hirdmand, Thoralf Skolmsøn). De uklarheder, der råder i

note 2 side 264 om Dronning Bodils slægt, opvejes af, at note 23 senere bringer den rigtige henvisning. Men note 41 side 894 citerer Troels Dahlerup for en sådan gang pølsesnak om den jyske bispetiende, at man tvivler på, at Eric Christiansen har læst den artikel »Tiend« i KLM, han henviser til.

Trods den manglende omhu i detaljen er Eric Christiansens engelske Saxo-oversættelse et værk, ethvert historisk håndbibliotek må have stående. Også medlemmer af den lille kreds af seriøse forskere i det ellefte og tolvte århundredes Danmarkshistorie bør eje den – om ikke for andet, så for selv at indføre rettelser. Man vil få nytte af denne bog – tillige med mange ærgrelser. Hver gang en oplysning inspirerer en, må man selv til at verificere den ved egne opslag – stole på den kan man ikke. For denne usikkerhed må det imidlertid ikke glemmes, at det overvældende store noteapparat virkelig sætter læseren i gang med at op søge forskere og kildeudgaver, der ligger uden for danske historikers normale horisont. Her foreligger et problematisk, men brugbart arbejdsredskab – ingen facitliste.

Rikke Malmros

Diplomatarium Danicum 4,1, 1376-1379. Herluf Nielsen (udg.) (C.A. Reitzel, 1984). 584 s., 183 kr. – *Danmarks Riges Breve 4,1, 1376-1379.* Herluf Nielsen (udg.) (C.A. Reitzel, 1984). 456 s. 122 kr.

Det er det danske Sprog- og Litteraturselskab, der står som udgiver, skønt diplomerne foreligger på latin eller tysk, og de er ikke litteratur, som man almindeligt forstår det: men selskabet har ved nu i mange år at gå uden for sin sædvanlige ramme sammen med Carlsbergfondet æren af den imponerende

række bind, som danner slutstenen på over to århundreders arbejde. Så lang tid skulle der til for at danne en fuldstændig samling af diplomerne, selv om man efter sagens natur ikke kan være sikker på at have fået fat på alt, da hidtil ukendte sager kan skjule sig på de mest uventede steder. 4. række er redigeret som de foregående, og brugeren kan glæde sig over de kyndige indledninger til hvert diplom, der bl.a. viser, hvor skrøbelig overleveringen kan være mange gange, så ordlyden kun er bevaret gennem en senere vidisse, eller indholdet alene er refereret i et par linier, som har fået en ufuldstændig datering. Det er vel Danmarks Riges Breve, der vil samle de fleste læsere, fordi den bringer en oversættelse af de latinske tekster og ligeledes giver en gengivelse af de tyske, der som bekendt på denne tid begynder at brede sig. Det er Ernst Dittmer, der har ansvaret for de sidste. Indledningen til de enkelte diplomer er i Danmarks Riges Breve så lakoniske, at det er nødvendigt at bruge diplomatariets meddelelser, når der skal søges nærmere oplysninger om overleveringen.

De fire år, bindene omfatter, viser med sine 570 numre, at man nu er nået til en periode, da brevstoffet er blevet større, men til at give en indgående skildring er det for ringe. Det ville f.eks. være af værdi, om der kunne gives en redegørelse for den hjælp eller måske modstand, Henning Podebusk ydede dronning Margrethe, da hun i sine første vanskelige år skulle opbygge sin position. Resultatet kendes, men hvorledes det er fremkommet, må hvile på mere eller mindre sikre formodninger. Derimod indeholder disse to bind som alle de foregående en mængde kulturhistorisk stof, som fremtidens studier vil vurdere højt.

Gennem tiderne er meget gået tabt derhjemme ved brand eller skødesløs-